

DIRECTOR
Oriol Bartomeus

CONSELL DE DIRECCIÓ
Albert Aixalà
Meritxell Batet
Víctor Francos
Rocío Martínez-Sampere
Carles Rivera
Joan Rodríguez

EDITOR
Rafael Pascuet

COORDINACIÓ EDITORIAL
Cristina González i Buil

COL·LABORADORS D'AQUEST NÚMERO

Albert Aixalà, Javier Astudillo,
Òscar Barberà, Astrid Barrio,
Laia Bonet, Ferran Bono,
Laura Brunet, Sara Contreras,
Josep Maria Cortina,
Cristina González i Buil, Pep Prieto,
Maria Dolors Renau,
Joan Rodríguez Teruel

IL·LUSTRACIONS
Clara Gispert, Martí Pellicer

CORRECCIÓ ORTOGRÀFICA
Cristina González

FOTOGRAFIA
Andreu Adrover

DISSENY I MAQUETACIÓ
Art&Graf

IMPRESSIÓ
Gráficas Campás, S.A.

DL: B-38583-2000
ISSN: 84-1576-8171

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, compresos la reprografia i el tractament informàtic, resta rigorosament prohibida sense l'autorització expressa dels titulars del *copyright*, i estarà sotmesa a les sancions establertes per la llei.

© d'aquesta edició:
Fundació Rafael Campalans
Trafalgar 12 entresòl, 1a
08010 Barcelona
Tel: 93 319 54 12
Fax: 93 319 98 44
fundacio@fcampalans.cat

Nous partits per a una nova política

En un llibre oportunament titulat *Partits sense partidaris*, editat l'any 2000, els professors Dalton i Wattenberg defensen que els partits del segle XXI viuen en una paradoxa: d'una banda, les dades evidencien un notable afebliment de la relació amb la ciutadania, i de l'altra un reforçament de la seva posició institucional. És dir, segons els eminents politòlegs, les organitzacions polítiques haurien viscut durant el segle XX un procés d'isolació des del seu naixement, en el cas dels partits de masses, com a aglutinadors de la reivindicació ciutadana front els poders constituïts, fins a transformar-se en una part essencial de l'entramat institucional en forma d'organització professionalitzada, que té com a principal objectiu la pròpia perpetuació. Dalton i Wattenberg avisen: "si la supervivència organitzativa esdevé el principal objectiu del partit, la democràcia patirà inevitablement (...). Sense identitats partidàries, programes estables i contacte personal a través dels afiliats, la legitimitat dels partits i del sistema de govern basat en partits pot disminuir. És possible que els partits com a institucions surtin reforçats en aquesta nova forma, però hom pot certament preguntar-se si la democràcia en sortirà afavorida d'aquest desenvolupament".

Que els partits polítics, la seva forma, la seva actuació, fins i tot el paper que se'ls demana que juguin, han canviat substancialment és una evidència incontestable. Ara bé, hi ha qui assenyala que l'evolució dels partits ha estat fruit de la voluntat dels mateixos partits, o de les seves elits, quan en bona mesura ha estat un procés d'adaptació a una realitat canviant. Els partits polítics són organitzacions socials i com a tals s'han vist sotragats per canvis històrics al llarg de la seva vida. La societat que va veure néixer les organitzacions de masses no és la mateixa d'avui, i de la mateixa manera que els partits de masses van néixer per donar resposta a una realitat nova, i amb això van superar les antigues organitzacions "de clubs", avui els partits polítics es configuren de manera més adequada per respondre a la societat actual. Ara bé, això no treu que alguns dels trets dels partits actuals no acabin de quadrar amb algunes de les funcions que se li atribueix a una organització partidista. És en aquest sentit que podem dir que els partits polítics avui estan en crisi. De fet, els partits fan front a tres crisis.

Crisi de representació

La primera, una crisi de representació. És habitual escoltar que els partits fallen a l'hora de representar la voluntat del conjunt de la ciutadania. Per refermar-ho, s'addueixen les xifres de participació a les eleccions i l'augment del vot de protesta. Un dels eslògans més corejats a les manifestacions del moviment del 15M era "no ens representeu", que posa de manifest l'aparent "divorci" entre ciutadans i partits. Això lliga amb la sensació que els partits de fet no necessiten els ciutadans per funcionar, són autosuficients per desenvolupar les tasques que els encomana la llei, com ara seleccionar els candidats a ocupar càrrecs de representació o definir un programa de govern.

Darrera d'això hi ha la idea que els partits haurien estat "abduïts pel sistema", que s'haurien passat de bàndol i haurien deixat de representar els ciutadans per representar-se a si mateixos o ser "corretges de transmissió".

sió” de grups d’interessos i de *lobbies*. Possiblement, hi ha una part de veritat en això, però on és l’origen d’aquest fenomen? Són els partits els que han propiciat aquest canvi o el que han fet és adaptar-se a un nou escenari que els ha vingut donat?

La societat de consum de masses ha trencat les velles identitats basades en les classes socials, generant una il·lusió de classe mitjana universal, que alhora, paradoxalment, provoca una atomització dels individus, encapsulats en una bombolla d’identitat individualitzada. D’aquesta manera, el model de representació política nascut de la societat industrial, que té en els partits (i en els sindicats, no ho oblidem) un dels elements centrals, entra en crisi. No són els partits només, són totes aquelles organitzacions que es reclamen representants d’uns col·lectius estructurats, “sòlids”, massius i amb voluntat de permanència en el temps. Aquesta mena d’organitzacions ja no existeixen, o ho fan de manera afeblida, incapaces de representar una societat que és menys sòlida, que s’estructura en base a relacions sovint efímeres, més laxes, monotemàtiques i de geometria variable.

Crisi d’influència

La segona crisi dels partits és una crisi d’influència. En els últims anys els partits han perdut poder, no només en el sentit que han perdut capacitat d’obligar els altres a fer allò que ells volen (per la via democràtica, evidentment), sinó també en el sentit que han perdut capacitat de generar significats, de crear marcs conceptuals, de definir les línies de joc. Aquest afebliment és tant intern com extern. Internament, els partits depenen cada cop més dels lideratges, de manera que és tota l’organització la que es posa sovint al servei d’un dirigent. Externament, hi ha evidència clara que el marge de llibertat dels partits a l’hora de definir les regles de joc ha disminuït dramàticament en favor d’altres poders: els mitjans de comunicació, les grans corporacions, els mercats, els organismes supranacionals, fins i tot els funcionaris o grups de pressió organitzats similars.

La limitació del poder dels partits és també fruit de la transformació de la realitat i en part la “crisi” ve de l’aplicació a aquesta nova realitat d’una idea pròpia d’un temps passat, d’aquell on els estats-nació eren els actors privilegiats en el joc de poder, i per tant els governs tenien una capacitat de decisió i influència enorme, sense parangó amb altres actors. Actualment, aquest no és l’equilibri de forces. La política segueix essent local-nacional, fins i tot més que abans vista la deriva renacionalitzadora que ha

patit el projecte europeu en els últims quinze anys. En canvi, el poder econòmic s’ha emancipat de l’escala nacional i ara actual com un “radical lliure” capaç d’influir (és dir, d’exercir poder) per damunt dels estats, en l’esfera global.

Crisi de projecte

La tercera, finalment, és una crisi de projecte, i lliga amb la crisi de poder que tot just apuntàvem abans. En un escenari on el seu marge d’acció i proposta és limitat, els partits pateixen una incapacitat de generar projectes polítics propis i diferenciats entre ells. El marge d’autoria en les propostes es limita als matisos, ja que la part més substantiva ve marcada pels nous poders amb capacitat de generar significats. És el que s’ha vingut anomenant la perifèrització de la política, reduïda en molts casos a la confrontació d’individus sobre aspectes personals, com ara el caràcter, la credibilitat o la retòrica. Els partits semblen haver passat de la proposta política al “màrqueting” en l’estret camp de joc de les campanyes electorals, únic espai on els partits realment són els protagonistes (per més que el guió sovint l’escriuen els mitjans).

En aquest cas també l’acció dels partits ha tendit a adaptar-se a un entorn nou, a un electorat que es mobilitza amb dificultat i que respon a estí-

mul propis de la publicitat. És per aquest motiu que la política adopta unes formes i un llenguatge que li permeten captar l’atenció com a mínim d’aquell segment central dels electors que no es defineix ideològicament, d’aquest “centre” sense forma que respon al discurs genèric de “l’opinió pública”, sobre la qual els partits tenen una influència més aviat minsca.

És evident que alguna cosa falla amb els partits. En part s’explica per un miratge, per intentar aplicar a un món nou els esquemes i conceptes del vell. És evident que la política del segle XXI no es pot fer amb l’instrumental del XIX. Ara bé, també ho és que els partits fa temps que actuen per inèrcia, adaptant-se a una realitat sobre la que cada cop tenen menys i menys influència. Aquest procés condueix inexorablement a una major pèrdua d’influència (és a dir, de poder), que alhora fa més perifèrica la política, que planteja algun dubte sobre la qualitat i la supervivència de la democràcia, tal i com l’hem conegut fins ara. ■

CONSELL DE DIRECCIÓ